

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (δεύτερο τμήμα)

της 16ης Ιουλίου 2009*

Στην υπόθεση C-69/08,

με αντικείμενο αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 234 ΕΚ, που υπέβαλε το Tribunale di Napoli (Ιταλία) με απόφαση της 29ης Ιανουαρίου 2008, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 20 Φεβρουαρίου 2008, στο πλαίσιο της δίκης

Raffaello Visciano

κατά

Istituto nazionale della previdenza sociale (INPS),

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (δεύτερο τμήμα),

συγκείμενο από τους C. W. A. Timmermans, πρόεδρο τμήματος, K. Schiemann, J. Makarczyk, P. Kūris (εισηγητή) και C. Toader, δικαστές,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ιταλική.

γενική εισαγγελέας: V. Trstenjak
γραμματέας: L. Hewlett, κύρια υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 12ης Φεβρουαρίου 2009,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- ο Raffaello Visciano, εκπροσωπούμενος από τον G. Nucifero, avvocato,

- το Istituto nazionale della previdenza sociale (INPS), εκπροσωπούμενο από τους V. Triolo, G. Fabiani και P. Tadrìs, avvocati,

- η Ιταλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την I. Bruni, επικουρούμενη από τη W. Ferrante, avvocato dello Stato,

- η Ισπανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την B. Plaza Cruz,

- η Ολλανδική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τις C. M. Wissels και C. ten Dam,

— η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τις L. Pignataro-Nolin και J. Enegren,

αφού άκουσε τη γενική εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις της κατά τη συνεδρίαση της 2ας Απριλίου 2009,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- ¹ Η αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία των άρθρων 3 και 4 της οδηγίας 80/987/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 20ής Οκτωβρίου 1980, περί προσεγγίσεως των νομοθεσιών των κρατών μελών σχετικά με την προστασία των μισθωτών σε περίπτωση αφερεγγυότητας του εργοδότη (ΕΕ ειδ. έκδ. 05/004, σ. 35).
- ² Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο εκδικάσεως διαφοράς μεταξύ του R. Visciano και του Istituto nazionale della previdenza sociale (INPS) (εθνικός οργανισμός κοινωνικής πρόνοιας), με αντικείμενο ανεξόφλητες μισθολογικές απαιτήσεις.

Το νομικό πλαίσιο

Η κοινοτική νομοθεσία

- 3 Στην πρώτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 80/987 τονίζεται:

«[...] είναι αναγκαία η θέσπιση διατάξεων για την προστασία των μισθωτών σε περίπτωση αφερεγγυότητας του εργοδότη, ιδίως για τη διασφάλιση της πληρωμής των ανεξόφλητων απαιτήσεών τους [...]».

- 4 Το άρθρο 1, παράγραφοι 1 και 2, της οδηγίας αυτής ορίζει:

«1. Η παρούσα οδηγία ισχύει για τις απαιτήσεις μισθωτών από συμβάσεις εργασίας ή από σχέσεις εργασίας κατά εργοδοτών σε κατάσταση αφερεγγυότητας κατά την έννοια του άρθρου 2 παράγραφος 1.

2. Τα κράτη μέλη δύνανται, κατ' εξαίρεση, να αποκλείσουν από το πεδίο εφαρμογής της παρούσης οδηγίας τις απαιτήσεις ορισμένων κατηγοριών μισθωτών λόγω της ιδιαίτερης φύσεως της σύμβασης εργασίας ή της σχέσεως εργασίας των μισθωτών, ή λόγω του ότι υπάρχουν άλλες μορφές εγγυήσεως που εξασφαλίζουν στους μισθωτούς ισοδύναμη προστασία με εκείνη που προκύπτει από την παρούσα οδηγία.

Ο πίνακας των κατηγοριών μισθωτών που αναφέρονται στο πρώτο εδάφιο παρατίθεται στο παράρτημα.»

5 Κατά το άρθρο 2, παράγραφος 2, της εν λόγω οδηγίας:

«Η παρούσα οδηγία δεν θίγει το δικαίωμα των κρατών να διατυπώνουν ορισμούς των εννοιών “μισθωτός”, “εργοδότης”, “αμοιβή εργασίας”, “κεκτημένο δικαίωμα” και “δικαίωμα προσδοκίας”.»

6 Το άρθρο 3 της οδηγίας 80/987 ορίζει:

«1. Τα κράτη μέλη θεσπίζουν τα αναγκαία μέτρα ώστε ορισμένοι οργανισμοί εγγυήσεως να διασφαλίζουν, με την επιφύλαξη του άρθρου 4, την πληρωμή των ανεξοφλήτων απαιτήσεων των μισθωτών που προέρχονται από συμβάσεις εργασίας ή από σχέσεις εργασίας και αφορούν την αμοιβή για περίοδο πριν μίαν ορισμένη ημερομηνία.

2. Η ημερομηνία της παραγράφου είναι κατ' επιλογή των κρατών μελών:

— είτε η ημερομηνία επελεύσεως της αφερεγγυότητας του εργοδότη,

— είτε η ημερομηνία γνωστοποίησης της απολύσεως του μισθωτού, που πραγματοποιείται λόγω της αφερεγγυότητας του εργοδότη,

- είτε η ημερομηνία επελεύσεως της αφερεγγυότητας του εργοδότη ή της λύσεως της συμβάσεως εργασίας ή της παύσεως της σχέσεως εργασίας του εν λόγω μισθωτού, λόγω αφερεγγυότητας του εργοδότη.»

7 Κατά το άρθρο 4, παράγραφοι 1 έως 3, της οδηγίας αυτής:

«1. Τα κράτη μέλη έχουν την ευχέρεια να περιορίζουν την σύμφωνα με το άρθρο 3 υποχρέωση προς πληρωμή των οργανισμών εγγυήσεως.

2. Όταν τα κράτη μέλη κάνουν χρήση της ευχέρειας της παραγράφου 1 πρέπει:

- στην πρώτη περίπτωση του άρθρου 3, παράγραφος 2, να διασφαλίζουν την πληρωμή των ανεξόφλητων απαιτήσεων για αμοιβές των τριών τελευταίων μηνών της συμβάσεως εργασίας ή της σχέσεως εργασίας που περιλαμβάνονται σε μία περίοδο έξι μηνών πριν την ημερομηνία επελεύσεως της αφερεγγυότητας του εργοδότη,
- στη δεύτερη περίπτωση του άρθρου 3, παράγραφος 2, να διασφαλίζουν την πληρωμή ανεξόφλητων απαιτήσεων για αμοιβές των τριών τελευταίων μηνών της συμβάσεως εργασίας ή της σχέσεως εργασίας που προηγούνται της ημερομηνίας γνωστοποίησης της απολύσεως του μισθωτού, που οφείλεται στην αφερεγγυότητα του εργοδότη,
- στην τρίτη περίπτωση του άρθρου 3, παράγραφος 2, να διασφαλίζουν την πληρωμή ανεξόφλητων απαιτήσεων για αμοιβές των 18 τελευταίων μηνών της συμβάσεως εργασίας ή της σχέσεως εργασίας που προηγούνται της ημερομηνίας επελεύσεως της αφερεγγυότητας του εργοδότη ή της ημερομηνίας λύσεως της συμβάσεως εργασίας ή παύσεως της σχέσεως εργασίας του μισθωτού, εξ αιτίας της

αφερεγγυότητος του εργοδότη. Στην περίπτωση αυτή, τα κράτη μέλη δύνανται να περιορίσουν την υποχρέωση πληρωμής απαιτήσεων για αμοιβές μιας περιόδου το πολύ οκτώ εβδομάδων ή περισσότερων τμηματικών περιόδων, που έχουν συνολικά την αυτή διάρκεια.

3. Ωστόσο, τα κράτη μέλη δύνανται να καθορίσουν ένα ανώτατο όριο στη διασφάλιση πληρωμής ανεξόφλητων απαιτήσεων των μισθωτών, για να αποφευχθεί η καταβολή ποσών πέρα από τα πλαίσια της κοινωνικής σκοπιμότητας της παρούσης οδηγίας.

[...]»

8 Το άρθρο 5 της εν λόγω οδηγίας προβλέπει:

«Τα κράτη μέλη καθορίζουν τους τρόπους οργανώσεως, χρηματοδοτήσεως και λειτουργίας των οργανισμών εγγυήσεως, τηρώντας κυρίως τις ακόλουθες αρχές:

α) η περιουσία των οργανισμών εγγυήσεως πρέπει να είναι ανεξάρτητη από το κεφάλαιο εκμεταλλεύσεως των εργοδοτών και να έχει συσταθεί κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να μη μπορεί να θιγεί από διαδικασίες σε περίπτωση αφερεγγυότητος»

β) οι εργοδότες πρέπει να συνεισφέρουν στη χρηματοδότηση, εκτός αν αυτή διασφαλίζεται στο σύνολό της από τις δημόσιες αρχές»

γ) η υποχρέωση πληρωμής εκ μέρους των οργανισμών είναι ανεξάρτητη από την εκπλήρωση των υποχρεώσεων συνεισφοράς στη χρηματοδότηση.»

9 Το άρθρο 9 της οδηγίας 80/987 ορίζει:

«Η παρούσα οδηγία δεν περιορίζει την ευχέρεια των κρατών μελών να εφαρμόζουν ή θεσπίζουν ευνοϊκότερες νομοθετικές, κανονιστικές ή διοικητικές διατάξεις για τους μισθωτούς.»

10 Δυνάμει του άρθρου 10, στοιχείο α', της οδηγίας αυτής «η παρούσα οδηγία δεν θίγει την ευχέρεια των κρατών μελών να λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα που αποσκοπούν στην αποτροπή καταχρήσεων».

Η εθνική νομοθεσία

Ο νόμος 297/82

11 Κατ' εφαρμογήν της οδηγίας 80/987, ο νόμος 297, της 29ης Μαΐου 1982 (GURI αριθ. 147, της 31ης Μαΐου 1982), περί ρυθμίσεων σχετικών με τη λήξη της σχέσεως εργασίας και περί διατάξεων σχετικών με τις συντάξεις, προβλέπει, στο άρθρο 2, την ίδρυση οργανισμού εγγυήσεως που θα υποκαθιστά τον εργοδότη σε περίπτωση αφερεγγυότητάς του συνεπαγόμενης την αδυναμία καταβολής της αποζημιώσεως λόγω λήξεως της σχέσεως εργασίας που προβλέπει το άρθρο 2120 του ιταλικού αστικού κώδικα και την οποία δικαιούνται οι εργαζόμενοι ή οι έλκοντες εξ αυτών δικαίωμα (στο εξής: Οργανισμός).

12 Η διάταξη αυτή προβλέπει επίσης:

«1. Οι εργαζόμενοι ή οι έλκοντες εξ αυτών δικαιώματα μπορούν να ζητήσουν μετά παρέλευση δεκαπέντε ημερών από της κηρύξεως της πτωχεύσεως, η οποία κατέστη εκτελεστή δυνάμει του βασιλικού διατάγματος 267, της 16ης Μαρτίου 1942 [GURI της 6ης Απριλίου 1942, έκτακτο συμπλήρωμα αριθ. 81], ή από της δημοσιεύσεως της κατά το άρθρο 99 του εν λόγω διατάγματος αποφάσεως, σε περίπτωση ασκήσεως ανακοπής ή προσφυγής ως προς την απαίτησή του αυτή, ή ακόμη από της δημοσιεύσεως της αποφάσεως της εγκρίσεως του προληπτικού πτωχευτικού συμβιβασμού, την καταβολή του εκ μέρους του Οργανισμού της αποζημιώσεως λόγω λήξεως της σχέσεως εργασίας και των αντιστοίχων παρεπομένων απαιτήσεων, μετά την έκπτωση των ποσών που ενδεχομένως έχουν ήδη καταβληθεί.

2. Σε περίπτωση εκπρόθεσμης διεκδικήσεως των κατά το άρθρο 101 του βασιλικού διατάγματος 267 της 16ης Μαρτίου 1942, μισθολογικής φύσεως απαιτήσεων, η προβλεπόμενη στην προηγούμενη παράγραφο αίτηση πρέπει να υποβληθεί μετά την απόφαση περί αναγραφής της απαιτήσεως στο παθητικό ή μετά την έκδοση της αποφάσεως σε περίπτωση αμφισβητήσεως του αναγκαστικού διαχειριστή.

3. Σε περίπτωση κατά την οποία η επιχείρηση υπόκειται σε αναγκαστική εκκαθάριση, η αίτηση μπορεί να υποβληθεί εντός προθεσμίας δεκαπέντε ημερών από της παύσεως των πληρωμών, δυνάμει του άρθρου 209 του βασιλικού διατάγματος 267 [...], ή επίσης, σε περίπτωση κατά την οποία έχουν ασκηθεί ανακοπές ή προσφυγές αναφορικά με την εξ εργασίας απαίτηση, από της εκδόσεως της αποφάσεως με την οποία το αρμόδιο δικαστήριο εκδίδει την απόφασή του επί του σχετικού ζητήματος.

4. Αν ο μη υποκείμενος στις διατάξεις του βασιλικού διατάγματος 267 εργοδότης [...] δεν καταβάλει, σε περίπτωση λύσεως της σχέσεως εργασίας, την οφειλόμενη αποζημίωση, ή καταβάλει μόνον μέρος αυτής, ο εργαζόμενος ή οι έλκοντες εξ αυτού δικαιώματα μπορούν να ζητήσουν από τον Οργανισμό την καταβολή της αποζημιώσεως λόγω λήξεως της σχέσεως εργασίας, υπό την προϋπόθεση ότι κατόπιν της διαδικασίας αναγκαστικής εκτελέσεως προς ικανοποίηση της σχετικής με την αποζημίωση αυτή απαιτήσεως, τα περιουσιακά στοιχεία δεν επαρκούν προς εξασφάλιση της καταβολής αυτής της αποζημιώσεως στο σύνολό της ή μερικώς.

5. Ελλείψει σχετικής αμφισβητήσεως, ο Οργανισμός προβαίνει στην καταβολή της ανεξόφλητης αποζημιώσεως.

6. Οι διατάξεις των προηγούμενων παραγράφων έχουν εφαρμογή μόνον στην περίπτωση κατά την οποία η λήξη της σχέσεως εργασίας και η διαδικασία αφερεγγυότητας ή η διαδικασία αναγκαστικής εκτελέσεως κινήθηκαν μετά τη θέση σε ισχύ του παρόντος.

7. Ο Οργανισμός προβαίνει στις κατά τις παραγράφους δύο, τρία, τέσσερα και πέντε του παρόντος άρθρου καταβολές εντός 60 ημερών από της υποβολής της αιτήσεως. Το δικαίωμα του εργαζομένου ή των εξ αυτού ελκόντων δικαιώματα περιέρχεται στον Οργανισμό όσον αφορά το προνόμιο του πιστωτή έναντι των περιουσιακών στοιχείων των εργοδοτών, σύμφωνα με τα άρθρα 2751-bis και 2776 του αστικού κώδικα για τα ποσά που έχει καταβάλει [...].»

¹³ Κατά το άρθρο 94 του βασιλικού διατάγματος 267, της 16ης Μαρτίου 1942, αίτηση αναγραφής στο παθητικό έχει τις ίδιες συνέπειες με την ενώπιον δικαστηρίου αίτηση και αναστέλλει την αποκλειστική προθεσμία.

¹⁴ Δυνάμει των άρθρων 2943 και 2945 του ιταλικού αστικού κώδικα, η αποκλειστική προθεσμία αναστέλλεται από της επιδόσεως της πράξεως περί κινήσεως διαδικασίας δικαστικής εκκαθαρίσεως και μέχρις οριστικής εκδικάσεως του ζητήματος.

Το νομοθετικό διάταγμα 80/92

- 15 Τα άρθρα 1 και 2 του νομοθετικού διατάγματος 80, της 27ης Ιανουαρίου 1992, περί μεταφοράς της οδηγίας 80/987 (GURI της 13ης Φεβρουαρίου 1992, τακτικό συμπλήρωμα αριθ. 36, σ. 26, στο εξής: νομοθετικό διάταγμα 80/92), ρυθμίζουν τα της διασφάλισης των εργασιακής φύσεως απαιτήσεων και τα της παρεμβάσεως του Οργανισμού, τη διαχείριση του οποίου ασκεί το INPS.
- 16 Το άρθρο 1, παράγραφος 1, του νομοθετικού διατάγματος 80/92, υπό τον τίτλο «Διασφάλιση των εξ εργασίας απαιτήσεων», ορίζει:

«Σε περίπτωση κατά την οποία έχει κινηθεί εναντίον του εργοδότη διαδικασία πτωχεύσεως, πτωχευτικού συμβιβασμού, αναγκαστικής εκκαθαρίσεως ή μια ειδική διοικητική διαδικασία [...], οι μισθωτοί που απασχολεί ο εν λόγω εργοδότης ή οι έλκοντες εξ αυτών δικαιώματα δύνανται να ζητήσουν την πληρωμή, εκ μέρους του Οργανισμού [...] των ανεξόφλητων εξ εργασίας απαιτήσεων στις οποίες αναφέρεται το άρθρο 2».

- 17 Κατά το άρθρο 2, παράγραφοι 1 έως 5, του νομοθετικού διατάγματος 80/92:

«1. Ο Οργανισμός [...] αναλαμβάνει, σύμφωνα με το άρθρο 1, την καταβολή απαιτήσεων εργαζομένων, πλην εκείνων που αντιστοιχούν στην αποζημίωση λόγω λήξεως της σχέσεως εργασίας, που αφορούν τους τρεις τελευταίους μήνες της εν λόγω σχέσεως εργασίας και ανάγονται στην περίοδο των τελευταίων δώδεκα μηνών που προηγήθηκαν:

- α) της ημερομηνίας λήξεως της αποφάσεως για την κίνηση μιας από τις διαδικασίες του άρθρου 1, παράγραφος 1

- b) της ημερομηνίας ενάρξεως της διαδικασίας αναγκαστικής εκτελέσεως
- c) της ημερομηνίας λήψεως της αποφάσεως περί εκκαθαρίσεως ή της ημερομηνίας προσωρινής διακοπής της εκμεταλλεύσεως ή της αδείας συνεχίσεως της δραστηριότητας της επιχειρήσεως, αναφορικά με τους εργαζομένους εκείνους οι οποίοι συνέχισαν να ασκούν την επαγγελματική τους δραστηριότητα ή την ημερομηνία λήξεως της σχέσεως εργασίας, αν αυτή επήλθε κατά την περίοδο που η επιχείρηση ασκούσε ακόμη τη δραστηριότητά της.

2. Η πληρωμή στην οποία προβαίνει ο Οργανισμός, σύμφωνα με την παράγραφο 1 του παρόντος άρθρου δεν μπορεί να υπερβαίνει ποσό ίσο προς το τριπλάσιο του ανώτατου ορίου του έκτακτου επιδόματος ανεργίας, μετά την αφαίρεση των κρατήσεων κοινωνικής προνοίας.

3. Η χορήγηση των ποσών που καταβάλλει ο Οργανισμός δυνάμει του παρόντος άρθρου διέπεται από τις διατάξεις των παραγράφων δύο, τρία, τέσσερα, πέντε, επτά, πρώτη περίοδος, και δέκα του άρθρου 2 του νόμου 297 της 29ης Μαΐου 1982. Τα καταβαλλόμενα από τον Οργανισμό ποσά διέπονται από τις διατάξεις του άρθρου 2, παράγραφος 7, δεύτερη περίοδος, του ανωτέρω νόμου.

4. Η κατά την παράγραφο 1 του παρόντος άρθρου πληρωμή δεν μπορεί να χωρήσει σωρευτικώς προς τα ακόλουθα ποσά:

- a) με το έκτακτο επίδομα ανεργίας το χορηγούμενο κατά τη διάρκεια της κατά την παράγραφο 1 δωδεκάμηνης περιόδου
- b) με τις αμοιβές που καταβλήθηκαν στον εργαζόμενο κατά τη διάρκεια της κατά την παράγραφο 1 τρίμηνης περιόδου

- c) με το επίδομα για την εξεύρεση νέας εργασίας που καταβάλλεται δυνάμει του νόμου 223, της 23ης Ιουλίου 1991, κατά τη διάρκεια της τρίμηνης περιόδου μετά την καταγγελία της σχέσεως εργασίας.

5. Η προθεσμία ασκήσεως του δικαιώματος επί της κατά την παράγραφο 1 παροχής είναι ετήσια. Οι τόκοι και οι συνέπειες της διολισθήσεως της νομισματικής ισοτιμίας υπολογίζονται από της ημερομηνίας υποβολής της αιτήσεως».

Η διαδικασία της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

- ¹⁸ Από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι ο R. Visciano εργάστηκε ως μισθωτός στην εταιρία παροχής υπηρεσιών ασφάλειας Metropoli S.c.a.r.l. μέχρι τις 9 Νοεμβρίου 2000, οπότε, κατόπιν της κινήσεως της διαδικασίας αναγκαστικής εκκαθαρίσεως λόγω αφερεγγυότητας, βάσει υπουργικής αποφάσεως της 24ης Οκτωβρίου 2000, περιελήφθη σε διαδικασία ομαδικής απολύσεως.
- ¹⁹ Στις 8 Ιουνίου 2001, υπέβαλε, κατ' εφαρμογήν των άρθρων 1 και του 2 του νομοθετικού διατάγματος 80/92, αίτηση για την καταβολή εκ μέρους του Οργανισμού των ανεξόφλητων απαιτήσεων που αφορούσαν την εργασία που προσέφερε κατά τους τρεις τελευταίους μήνες της σχέσεως εργασίας.
- ²⁰ Το INPS δεν του κατέβαλε το σύνολο των αμοιβών που δεν είχε εισπράξει έως του τριπλασίου του ανωτάτου ορίου του έκτακτου επιδόματος ανεργίας, αλλά αφαίρεσε από το ποσό αυτό τις προκαταβολές έναντι αμοιβών που είχε καταβάλει ο εργοδότης, καταλήγοντας τελικώς σε εκκαθάριση ποσού μικρότερου από εκείνο το οποίο όφειλε να εισπράξει ο R. Visciano.

- 21 Κατόπιν της αποφάσεως της 4ης Μαρτίου 2004, C-19/01, C-50/01 και C-84/01, Barsotti κ.λπ. (Συλλογή 2004, σ. I-2005), ο R. Visciano προσέφυγε, στις 30 Ιουνίου 2005, στο Tribunale di Napoli ζητώντας να αναγνωριστεί το δικαίωμά του να ζητήσει καταβολή της διαφοράς μεταξύ του ποσού που του κατέβαλε το INPS και του ανωτάτου ποσού που εδικαιούτο, χωρίς την αφαίρεση των προκαταβολών.
- 22 Το INPS προέβαλε την ετήσια αποκλειστική προθεσμία για την προβολή της απαιτήσεως επικαλούμενο ως λόγο ότι η απαίτηση αυτή αποτελούσε οφειλή κοινωνικής ασφαλίσεως αυτοτελή και ανεξάρτητη της έναντι του εργοδότη απαιτήσεως, η οποία απέκλειε ανάληψή της δυνάμει του βασιλικού διατάγματος 267, της 16ης Μαρτίου 1942.
- 23 Το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι η νομολογία του ακυρωτικού δικαστηρίου δεν υπήρξε σταθερή ως προς τον χαρακτηρισμό των ανεξόφλητων εκ μέρους του εργοδότη ποσών και φρονεί ότι η δυνατότητα αποδοχής του αιτήματος εξαρτάται από την επίλυση του ζητήματος της αποκλειστικής προθεσμίας, το οποίο, με τη σειρά του εξαρτάται από τον χαρακτηρισμό της απαιτήσεως που προβάλλει ο προσφεύγων.
- 24 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Tribunale di Napoli αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:
- «1) Επιτρέπουν τα άρθρα 3 και 4 της οδηγίας 80/987 [...], τα οποία προβλέπουν την πληρωμή των ανεξόφλητων απαιτήσεων των μισθωτών από αμοιβές, να χάνουν οι απαιτήσεις αυτές, όταν προβάλλονται έναντι του οργανισμού εγγυήσεως, τον αρχικό μισθολογικό τους χαρακτήρα και να χαρακτηρίζονται προνοιακές για τον μοναδικό λόγο ότι το κράτος μέλος έχει αναθέσει την πληρωμή τους σε οργανισμό προνοίας και συνεπώς, στην εθνική νομοθεσία, ο όρος “αμοιβή εργασίας” έχει αντικατασταθεί από τον όρο “προνοιακή παροχή”;

- 2) Αρκεί, για την κοινωνική σκοπιμότητα της οδηγίας, να χρησιμοποιεί η εθνική ρύθμιση την αρχική μισθολογική απαίτηση ως απλό μέτρο συγκρίσεως για τον προσδιορισμό, δια παραπομπής, της παροχής την οποία εγγυάται ο οργανισμός εγγυήσεως ή απαιτείται η απαίτηση του μισθωτού από αμοιβές έναντι του αφερέγγυου εργοδότη να προστατεύεται χάρη στην παρέμβαση του οργανισμού εγγυήσεως, εξασφαλίζοντάς της περιεχόμενο, εγγυήσεις, χρόνο και τρόπο ασκήσεως ανάλογο με αυτό που αναγνωρίζεται σε οποιαδήποτε άλλη εργασιακή απαίτηση στο πλαίσιο της ίδιας έννομης τάξεως;
- 3) Επιτρέπουν οι αρχές που απορρέουν από τις κοινοτικές ρυθμίσεις, και ιδίως οι αρχές της ισοδυναμίας και της αποτελεσματικότητας, την εφαρμογή στις ανεξόφλητες απαιτήσεις των μισθωτών από αμοιβές για την περίοδο που διέπεται από το άρθρο 4 της οδηγίας 80/927, καθεστώτος παραγραφής λιγότερο ευνοϊκού από το καθεστώς που ισχύει για απαιτήσεις ανάλογης φύσεως;»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Επί του πρώτου ερωτήματος

²⁵ Με το πρώτο ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ζητεί ουσιαστικώς να διευκρινιστεί αν τα άρθρα 3 και 4 της οδηγίας 80/987 πρέπει να ερμηνευθούν υπό την έννοια ότι αποκλείουν εθνική κανονιστική ρύθμιση κατά την οποία είναι δυνατός ο χαρακτηρισμός ως «παροχών κοινωνικής ασφαλίσεως» των ανεξόφλητων απαιτήσεων των εργαζομένων εκ του λόγου ότι την καταβολή των απαιτήσεων αυτών εγγυάται ο Οργανισμός.

²⁶ Υπενθυμίζεται συναφώς, αφενός, ότι το άρθρο 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 80/987 επιβάλλει στα κράτη μέλη την υποχρέωση να λάβουν τα αναγκαία μέτρα ώστε οι οργανισμοί εγγυήσεως να διασφαλίζουν, υπό την επιφύλαξη του άρθρου 4 της οδηγίας

αυτής, την καταβολή των ανεξοφλήτων απαιτήσεων των μισθωτών που απορρέουν από συμβάσεις εργασίας ή σχέσεις εργασίας και αφορούν τις αμοιβές περιόδου πριν από μια καθορισμένη ημερομηνία (απόφαση της 11ης Σεπτεμβρίου 2003, C-201/01, Walcher, Συλλογή 2003, σ. I-8827, σκέψη 31).

- 27 Αφετέρου, ο επιδιωκόμενος με την οδηγία 80/987 κοινωνικός αυτός σκοπός είναι η διασφάλιση σε όλους τους μισθωτούς ενός κοινοτικού κατώτατου ορίου προστασίας σε περίπτωση αφερεγγυότητας του εργοδότη, διά της καταβολής ανεξοφλήτων απαιτήσεων που απορρέουν από συμβάσεις ή σχέσεις εργασίας και αφορούν τις αμοιβές ορισμένης περιόδου (προαναφερθείσα απόφαση Barsotti κ.λπ., σκέψη 35 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 28 Εντούτοις, σύμφωνα με το άρθρο 2, παράγραφος 2, της οδηγίας 80/987, στην εθνική νομοθεσία εναπόκειται ο προσδιορισμός του περιεχομένου του όρου «αμοιβές» (απόφαση της 16ης Δεκεμβρίου 2004, C-520/03, Olaso Valero, Συλλογή 2004, σ. I-12065, σκέψη 31 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 29 Ακολούθως, απόκειται, κατά συνέπεια, στην εθνική νομοθεσία να προσδιορίζει τη νομική φύση απαιτήσεων όπως αυτές περί των οποίων πρόκειται στην υπόθεση της κύριας δίκης.
- 30 Συναφώς, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η οδηγία 80/987 δεν προσδιορίζει αναλυτικότερα τις ένδικες διαδικασίες και τους κανόνες παραγραφής που ισχύουν αναφορικά με τις απαιτήσεις των μισθωτών σε περίπτωση πτωχεύσεως του εργοδότη.
- 31 Επομένως, στο πρώτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι τα άρθρα 3 και 4 της οδηγίας 80/987 δεν αποκλείουν εθνική κανονιστική ρύθμιση κατά την οποία είναι δυνατός ο χαρακτηρισμός ως «παροχών κοινωνικής ασφάλισης» ανεξοφλήτων απαιτήσεων μισθωτών σε περίπτωση που αυτές καταβάλλονται από οργανισμό εγγυήσεως.

Επί του δευτέρου ερωτήματος

- 32 Με το δεύτερο ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ζητεί ουσιαστικώς να διευκρινιστεί, όσον αφορά την εφαρμογή των άρθρων 4 και 5 της οδηγίας 80/987, αν αρκεί μια εθνική κανονιστική ρύθμιση να χρησιμοποιεί αρχική απαίτηση του μισθωτού απλώς ως όρο συγκρίσεως ή αν πρέπει η απαίτηση αυτή να τυχάνει της προστασίας του Οργανισμού όπως και οποιαδήποτε άλλη απορρέουσα εξ εργασίας απαίτηση.
- 33 Λαμβανομένης υπόψη της απαντήσεως στο πρώτο ερώτημα, πρέπει να θεωρηθεί ότι το εφαρμοστέο επί των ανεξόφλητων απαιτήσεων των εργαζομένων νομικό καθεστώς πρέπει επίσης να προσδιορίζεται από την εθνική νομοθεσία.
- 34 Κατά συνέπεια, η αρχική μισθολογικής φύσεως απαίτηση του μισθωτού μπορεί απλώς να αποτελέσει όρο συγκρίσεως προς προσδιορισμό του ποσού της παροχής που διασφαλίζει ο Οργανισμός.
- 35 Επομένως, στο δεύτερο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι η οδηγία 80/987 δεν αποκλείει εθνική κανονιστική ρύθμιση η οποία χρησιμοποιεί ως απλό όρο συγκρίσεως την αρχική μισθολογική απαίτηση του μισθωτού προς προσδιορισμό της παροχής που διασφαλίζει η παρέμβαση του Οργανισμού.

Επί του τρίτου ερωτήματος

- 36 Με το τρίτο ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ζητεί ουσιαστικώς να διευκρινιστεί αν, στο πλαίσιο αιτήσεως μισθωτού με την οποία ζητείται η καταβολή από τον οργανισμό εγγυήσεως ανεξόφλητων μισθολογικών απαιτήσεων, η οδηγία 80/987 αποκλείει την

εφαρμογή συστήματος παραγραφής λιγότερο ευνοϊκού από εκείνο που εφαρμόζεται επί αναλόγου φύσεως απαιτήσεων.

- 37 Η οδηγία 80/987 δεν περιλαμβάνει καμία διάταξη που να ρυθμίζει το ζήτημα αν τα κράτη μέλη μπορούν να τάσουν αποκλειστική προθεσμία για την υποβολή της αιτήσεως μισθωτού με την οποία ζητείται, σύμφωνα με τον τρόπο που προβλέπει η οδηγία αυτή, η καταβολή εκ μέρους του Οργανισμού ανεξόφλητων μισθολογικών απαιτήσεων εκ μέρους αφερέγγυου εργοδότη.
- 38 Πράγματι, τα άρθρα 4, 5 και 10 της οδηγίας 80/987, τα οποία παρέχουν στα κράτη μέλη τη δυνατότητα να καθορίζουν όχι μόνον τον τρόπο οργανώσεως, τη χρηματοδότηση και λειτουργία του οργανισμού εγγυήσεως, αλλά και να περιορίζουν, σε ορισμένες περιπτώσεις, την προστασία που αυτός παρέχει στους μισθωτούς, δεν προβλέπουν ούτε διαχρονικό περιορισμό των δικαιωμάτων που έλκουν οι μισθωτοί από την οδηγία αυτή ούτε περιορισμό της δυνατότητας των κρατών μελών να τάσουν αποκλειστικές προθεσμίες (βλ. απόφαση της 18ης Σεπτεμβρίου 2003, C-125/01, Pflücke, Συλλογή 2003, σ. I-9375, σκέψη 31).
- 39 Υπό τις συνθήκες αυτές, τα κράτη μέλη είναι, κατ' αρχήν, ελεύθερα να καθορίζουν με διατάξεις της εθνικής τους νομοθεσίας αποκλειστική προθεσμία για την υποβολή αιτήσεως μισθωτού με την οποία ζητείται, σύμφωνα με τις προϋποθέσεις που προβλέπει η οδηγία 80/987, η καταβολή ανεξόφλητων μισθολογικής φύσεως απαιτήσεων, εφόσον, πάντως, οι διατάξεις αυτές δεν είναι λιγότερο ευνοϊκές από εκείνες που διέπουν παρόμοιες αιτήσεις εσωτερικής φύσεως (αρχή της ισοδυναμίας) και δεν έχουν διαμορφωθεί κατά τρόπο που να καθιστά στην πράξη αδύνατη ή εξαιρετικά δυσχερή την άσκηση δικαιωμάτων που απορρέουν από την κοινοτική έννομη τάξη (αρχή της αποτελεσματικότητας) (βλ. προαναφερθείσα απόφαση Pflücke, σκέψη 34 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 40 Το αιτούν δικαστήριο φρονεί, συναφώς, ότι πρέπει να εξεταστεί αν χαρακτηρισμός απαιτήσεων εργαζομένου έναντι του Οργανισμού ως παροχών κοινωνικής ασφαλίσεως με αποτέλεσμα τη μη εφαρμογή των κανόνων περί διακοπής της αποκλειστικής

προθεσμίας που ισχύουν όσον αφορά απαιτήσεις εγγεγραμμένες στο παθητικό της πτωχευτικής περιουσίας αντιβαίνει ή όχι προς τις αρχές της ισοδυναμίας και της αποτελεσματικότητας.

- 41 Όσον αφορά την αρχή της ισοδυναμίας, επιβάλλεται εξ αρχής να τονιστεί ότι η απευθυνόμενη στον Οργανισμό αίτηση μισθωτού περί ανεξόφλητων αμοιβών και η απευθυνόμενη σε εργοδότη ευρισκόμενο σε κατάσταση αφερεγγυότητας αίτηση μισθωτού δεν είναι όμοιες. Τούτο προκύπτει, ιδίως, από το άρθρο 4 της οδηγίας 80/987 το οποίο παρέχει στα κράτη μέλη τη δυνατότητα να περιορίζουν την έκταση της υποχρέωσης καταβολής που υπέχουν οι οργανισμοί εγγυήσεως.
- 42 Ακολούθως, η ύπαρξη διαφορετικών συστημάτων αποκλειστικών προθεσμιών δεν θίγει την αρχή της ισοδυναμίας.
- 43 Όσον αφορά την αρχή της αποτελεσματικότητας, το Δικαστήριο έχει δεχθεί ότι είναι συμβατός με το κοινοτικό δίκαιο ο καθορισμός ευλόγων αποκλειστικών προθεσμιών προσφυγής, προς κατοχύρωση της ασφάλειας δικαίου και προστασία τόσο του φορολογουμένου όσο και της οικείας διοικητικής αρχής (βλ. απόφαση της 17ης Νοεμβρίου 1998, C-228/96, *Aprile*, Συλλογή 1998, σ. I-7141, σκέψη 19 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία). Πράγματι, τέτοιες προθεσμίες δεν καθιστούν πρακτικώς αδύνατη ή εξόχως δυσχερή την άσκηση δικαιωμάτων που απορρέουν από την κοινοτική έννομη τάξη.
- 44 Υπενθυμίζεται, σχετικώς, ότι, προκειμένου περί της πληρωμής μισθολογικών απαιτήσεων οι οποίες, ως εκ της φύσεώς τους, έχουν ιδιαίτερη σημασία για τον ενδιαφερόμενο, δεν πρέπει η συντομία της αποκλειστικής προθεσμίας να έχει ως συνέπεια να μην μπορεί αυτός, στην πράξη, να τηρήσει την εν λόγω προθεσμία και, επομένως, να τύχει της προστασίας που επιδιώκει ακριβώς να του διασφαλίσει η οδηγία 80/987 (βλ. προαναφερθείσα απόφαση *Pflücke*, σκέψη 37).

- 45 Συναφώς, το Δικαστήριο έχει ήδη αποφανθεί ότι αποκλειστική προθεσμία ενός έτους για την άσκηση αγωγής με αίτημα την αποκατάσταση ζημίας προκληθείσας λόγω της εκπρόθεσμης μεταφοράς στην εσωτερική έννομη τάξη της οδηγίας 80/987 είναι εύλογη (απόφαση της 10ης Ιουλίου 1997, C-261/95, Palmisani, Συλλογή 1997, σ. I-4025, σκέψη 29).
- 46 Εντούτοις, όπως προκύπτει επίσης από τη σκέψη 39 της αποφάσεως της 11ης Ιουλίου 2002, C-62/00, Marks & Spencer (Συλλογή 2002, σ. I-6325), για να εκπληρώσει την αποστολή της κατοχυρώσεως της ασφάλειας δικαίου, η αποκλειστική προθεσμία πρέπει να είναι καθορισμένη εκ των προτέρων. Μια κατάσταση όμως που χαρακτηρίζεται από σημαντική νομική αβεβαιότητα μπορεί να συνιστά παραβίαση της αρχής της αποτελεσματικότητας, καθόσον η αποκατάσταση της ζημίας που προξενήθηκε στους ιδιώτες από τις καταλογιστέες σε κράτος μέλος παραβιάσεις του κοινοτικού δικαίου θα μπορούσε να καταστεί στην πράξη εξαιρετικά δυσχερής αν οι ιδιώτες αυτοί δεν μπορούσαν να εξακριβώσουν με έναν εύλογο βαθμό βεβαιότητας την ισχύουσα αποκλειστική προθεσμία (απόφαση της 24ης Μαρτίου 2009, C-445/06, Danske Slagterier, Συλλογή 2009, σ. I-2119, σκέψη 33 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 47 Όσον αφορά την υπόθεση της κύριας δίκης πρέπει να τονιστεί ότι, κατά το αιτούν δικαστήριο, αφενός, το νομοθετικό διάταγμα 80/92 τάσσει ετήσια αποκλειστική προθεσμία, χωρίς όμως να καθορίζει την *dies a quo*.
- 48 Αφετέρου, το αιτούν δικαστήριο παρατηρεί ότι το Corte suprema di cassazione, αρχικώς χαρακτήρισε με τη νομολογία του ως μισθολογικής φύσεως τις παροχές του Οργανισμού, δηλαδή της αυτής φύσεως με τους καταβαλλόμενους από τον εργοδότη μισθούς, χαρακτηρισμός που έχει ως αποτέλεσμα την εφαρμογή επί των παροχών αυτών των αποκλειστικών προθεσμιών και των κανόνων αναστολής που ισχύουν στο πλαίσιο της πτωχευτικής διαδικασίας. Ακολούθως, το ίδιο ανώτατο δικαστήριο έκρινε ότι η υποχρέωση που υπέχει ο Οργανισμός έχει ως αντικείμενο παροχή κοινωνικής ασφαλίσεως, ανεξάρτητη από τη μισθολογικής φύσεως απαίτηση του μισθωτού, με αποτέλεσμα τη μη εφαρμογή, μεταξύ άλλων, των κανόνων περί αναστολής των ως άνω αποκλειστικών προθεσμιών.

49 Οι δύο αυτές διαπιστώσεις ενδέχεται να προκαλέσουν ανασφάλεια δικαίου δυνάμενη να αποτελέσει προσβολή της αρχής της αποτελεσματικότητας, αν προκύψει, πράγμα που αποκλείεται στο εθνικό δικαστήριο να εξετάσει, ότι η ανασφάλεια αυτή εξηγεί ίσως το εκπρόθεσμο της εκ μέρους του R. Visciano προσφυγής ενώπιόν του.

50 Βάσει όλων των ανωτέρω σκέψεων, πρέπει, κατά συνέπεια, να δοθεί στο τρίτο ερώτημα η απάντηση ότι, στο πλαίσιο εξετάσεως αιτήσεως μισθωτού με την οποία ζητείται από οργανισμό εγγυήσεως η καταβολή ανεξόφλητων μισθολογικών απαιτήσεων, η οδηγία 80/987 δεν αποκλείει την εφαρμογή ετήσιας αποκλειστικής προθεσμίας (αρχή της ισοδυναμίας). Εντούτοις, στο εθνικό δικαστήριο εναπόκειται να εξετάσει αν η διαμόρφωσή της καθιστά πρακτικώς αδύνατη ή εξόχως δυσχερή την άσκηση δικαιωμάτων που απορρέουν από την κοινοτική έννομη τάξη (αρχή της αποτελεσματικότητας).

Επί των δικαστικών εξόδων

51 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπύπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (δεύτερο τμήμα) αποφαινεται:

- 1) Τα άρθρα 3 και 4 της οδηγίας 80/987/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 20ής Οκτωβρίου 1980, περί προσεγγίσεως των νομοθεσιών των κρατών μελών σχετικά με την προστασία των μισθωτών σε περίπτωση αφερεγγυότητας του εργοδότη, δεν αποκλείουν εθνική κανονιστική ρύθμιση κατά την οποία είναι δυνατός ο χαρακτηρισμός ως «παροχών κοινωνικής ασφαλίσεως» ανεξόφλητων απαιτήσεων μισθωτών σε περίπτωση που αυτές καταβάλλονται από οργανισμό εγγυήσεως.

- 2) Η οδηγία 80/987 δεν αποκλείει εθνική κανονιστική ρύθμιση η οποία χρησιμοποιεί ως απλό όρο συγκρίσεως την αρχική μισθολογική απαίτηση του μισθωτού προς προσδιορισμό της παροχής που διασφαλίζει η παρέμβαση του Οργανισμού εγγυήσεως.

- 3) Στο πλαίσιο εξετάσεως αιτήσεως μισθωτού με την οποία ζητείται από οργανισμό εγγυήσεως η καταβολή ανεξόφλητων μισθολογικών απαιτήσεων, η οδηγία 80/987 δεν αποκλείει την εφαρμογή ετήσιας αποκλειστικής προθεσμίας (αρχή της ισοδυναμίας). Εντούτοις, στο εθνικό δικαστήριο εναπόκειται να εξετάσει αν η διαμόρφωσή της καθιστά πρακτικώς αδύνατη ή εξόχως δυσχερή την άσκηση δικαιωμάτων που απορρέουν από την κοινοτική έννομη τάξη (αρχή της αποτελεσματικότητας).

(υπογραφές)